

HET BOEK VAN MORMON:
PARALLELE GESCHIEDENIS VAN PRECOLUMBIAANS AMERIKA

Ludo Noens

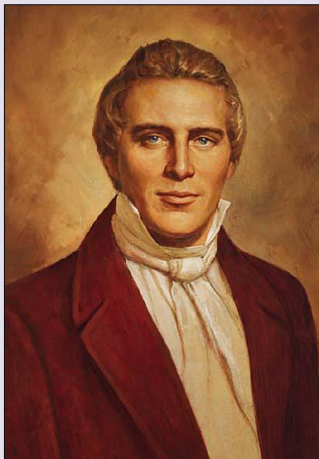
'Ik heb nog andere schapen dan die uit deze hof. Ook voor hen moet Ik een herder zijn: ze zullen luisteren naar mijn stem.'

Joh.10:16

Op het kruispunt van drukke winkelstraten zie je ze soms, twee jonge kerels met een conservatief Amerikaans voorkomen, keurig gekleed, korte haarsnit, hoffelijk in woord en optreden. Zij flankeren weleens een uitgeklat drieluik; daarop kan de gehaaste voorbijganger een glimp opvangen van felgekleurde Bijbelse taferelen, waaronder een korte grootletter tekst.

Opdringerig zijn deze lui geenszins, maar de passant die een schijntje interesse lijkt te tonen, zullen zij met aperte inzet en overtuiging een woordje uitleg verschaffen. Blijkt dan dat het gaat om woordvoerders van de zogeheten *Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen*, beter bekend als de *mormonen*. Deze christelijke denominatie (sommigen spreken van een sekte), werd in 1830 door ene Joseph Smith (1805-1844) gesticht in het stadje Fayette, staat New York, USA.

De laatste twee eeuwen zijn er in de Verenigde Staten talloze nieuwe evangelische geloofsgemeenschappen ontstaan, die vaak in korte tijd tot bloei kwamen. De meest succesvolle staken zelfs de oceanen over en drongen door tot in alle uithoeken van de wereld (waaronder de bij ons meer bekende Jehova's getuigen en zevendedagsadventisten).

Wat de mormonen onderscheidt van al de andere christelijke splintergroepen is het feit dat hun geloofsovertuiging behoudens op de Bijbel ook stoelt op buitengewone, ja zelfs fantastische openbaringen. Deze revelaties waren in een archaïsche taal vastgelegd op gouden platen die in 1823 door Joseph Smith zouden zijn gevonden op aanwijzing van een hemelse boodschapper.

Vooraf in de beginjaren van de mormoonse kerk stuitte deze verzekering op agressief verzet (de ondernemende en ambitieuze Smith, later politiek en zelfs militair actief, werd tijdens een rel in Carthage, Illinois, vermoord).

De Godsgezant of engel, die zich Moroni noemde, belastte de toen zeventienjarige jongeman met de zware taak de lettertekens op de dunne platen om te zetten in het Engels en het resultaat in de wereld uit te dragen.

Aldus ontstond het *Boek van Mormon*¹, een pil van een zeshonderdvijftig bladzijden, gepubliceerd als een tweede, 'verborgen en teruggevonden' Bijbel. Vanaf een latere druk léék het boek overigens wat betreft opmaak ook sterk op de ons bekende Bijbel: tekst in twee kolommen, met hoofdstukken

en genummerde verzen. En inderdaad, aldus de mormonen, is het Boek van Mormon niet alleen een authentieke aanvulling op de Bijbel, maar is het als Heilige Schrift hieraan evenwaardig en even onmisbaar om tot de diepe geheimen omtrent Gods bedoelingen met de mens te komen.

Wat de tijdgenoten van Joseph Smith (en ons, geschoolde westerlingen die voor waar aannemen wat academische amerikanisten ons vertellen) in het Boek van Mormon in het bijzonder schokte, waren niet zozeer de eventuele ketterse opvattingen omtrent christelijke geloofspunten, als wel de geschiedkundige verslagen over uitverkoren loten van het Joodse volk. Volgens het Boek van Mormon is namelijk vóór het begin van onze jaartelling drie opeenvolgende keren een groep emigranten vanuit de Oude Wereld via de Atlantische Oceaan naar het Amerikaanse continent gevaren.

En het meest onvoorstelbare van al: Jezus Christus is na zijn verrijzenis in Jeruzalem ook verschenen aan de nazaten van deze Joodse inwijkelingen in Amerika om hen uitvoerig te onderrichten.

VISIOENEN

In 1820, in een bos bij het toenmalige dorp Manchester, krijgt de vijftienjarige 'daglonerszoon zonder schoolvorming' Joseph Smith, onder de indruk van de talrijke rivaliserende christelijke sekten in zijn streek, een eerste visioen van God en Jezus.

Voor zijn omgeving niet echt iets bijzonders, want visioenen, profetieën en zelfs populaire toverkunst zijn daar aan de orde van de dag. De familie Smith staat trouwens al bekend om haar wichelroedelopen en kristalkijken om waardevolle voorwerpen te vinden (dat kristalkijken bestaat erin van dichtbij naar een glimmende steen te staren op de bodem van een hoge hoed).

Maar drie jaar later, in de nacht van 21 september 1823, wordt de ontvankelijke Joseph in zijn slaapkamer gewekt door een tot driemaal toe verschijnende hemelse gestalte. Het lichtgevende personage informeert hem over het bestaan van begraven gouden platen welke hij, Joseph Smith, als uitverkorene dient op te delven.

'... Een op gouden platen geschreven boek,' zo zal Smith vijftien jaar later verklaren in zijn toelichtende geschriften, *'en dat dit een kroniek was van de vroegere bewoners van dit vasteland (Amerika) en van hun herkomst (...)* Terwijl hij met mij over de platen sprak, opende zich voor mijn geestesoog een visioen, waarin ik de plaats kon zien waar de platen bewaard lagen, zo helder en duidelijk, dat ik de plaats herkende, toen ik daar later kwam.'

En die plaats, *'niet ver van het dorp Manchester, in Ontario County, in de staat New York'*, is de westelijke helling van de Cumorah heuvel, waar Joseph Smith weldra op aanwijzingen van Moroni, de hemelse gezant, de gouden platen vindt *'onder een zeer grote steen, in een stenen kist'*.

Bovendien liggen naast deze platen *'twee in zilveren bogen gevatte stenen, de zogenoemde Urim en Thummim, die in oude tijden de personen die in het bezit hiervan waren en deze gebruikten tot Zieners maakten; God had deze stenen voor de vertaling van het Boek bereid.'*

Maar Moroni acht het te vroeg om Smith in actie te laten treden. Pas vier jaar later krijgt die de toestemming om de archaische tekens op de platen

om te zetten in het Engels. Toen nagenoeg analfabeet zijnde, dicteerde hij volgens zijn vrouw Emma vanachter een gordijn de vertaling aan haar en aan andere noterende medewerkers. Waarom dat gordijn zo nodig hoefde wordt nergens verklaard, maar dit roept wel de werkwijze op van mediums tijdens spiritistische seances.

Smith gebruikte voor de vertaling zijn al eerder toegepaste techniek van de orakelsteen in de hoge hoed, het gezicht omsloten door de rand van het hoofddekseel.

Men kan zich afvragen of hier geen bewustzijnsveranderend proces speelde, opgewekt door zuurstoftekort. Een occultist kan hierbij denken aan een visionaire doorkijk in de *Akashakroniek*, bekend uit de theosofische literatuur. In dit bovenzinnelijk astraal territorium is naar verluidt de geschiedenis van de aarde in haar totaliteit geregistreerd. Theosofen waarschuwen wel nadrukkelijk voor persoonlijk gekleurde en bedrieglijke beelden en misleidende verschijningen uit de lagere astrale regionen...

Hoe dan ook, in maart 1830 komt de eerste Amerikaanse uitgave uit van het Boek van Mormon (in een stijl die lijkt op die van de King James Bijbelvertaling uit 1611; de eerste Nederlandstalige uitgave dateert van 1890).

Het Boek van Mormon draait rond vier soorten platen:

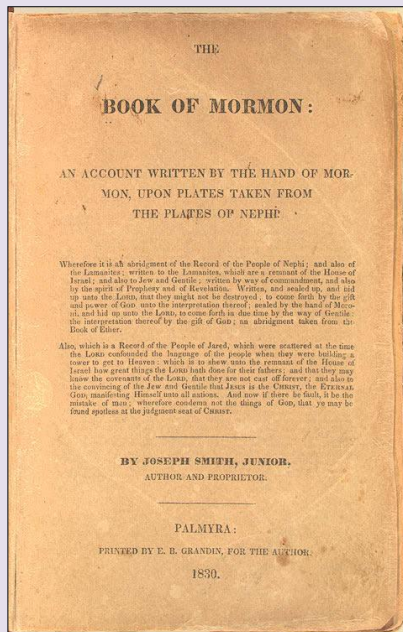
- De platen van de profeet/volksleider Nephi, onderverdeeld in de Grote Platen, die wereldse geschiedenis behandelen, en de Kleine Platen, vooral religieuze kronieken.
- De eigenlijke platen van de profeet/legeraanvoerder *Mormon* (de originele van het latere gedrukte Boek dus), zijnde een beknopte bewerking van de platen van Nephi door Mormon, aangevuld met diens commentaren en persoonlijke lotgevallen. Deze platen eindigen met de aantekeningen van Mormons zoon Moroni, dezelfde die als 'verheerlijkt wezen' aan Joseph Smith de locatie aanwees waar hij (Moroni) ze 14 eeuwen vroeger eigenhandig aan de aarde had toevertrouwd.
- De platen van *Ether*: de millennia oude geschiedenis van de zogenoemde Jaredieten, door Moroni ingekort en toegevoegd op de platen van Mormon.
- De koperen platen van *Laban*: de uit Jeruzalem meegebrachte Hebreeuwse geschiedenis en geslachtsregisters die op de platen van Mormon vaak ter sprake komen.

JOODS-INDIAANS EPOS

Joseph Smith vertaalde dus de lettertekens ('die de *Nephtieten* "hervormd *Egyptisch*" noemden') op de platen van Mormon naar het Engels. Hij toonde deze platen eerst aan drie, dan aan acht andere officiële getuigen (die hiervan een beëdigde verklaring aflegden) en gaf ze dan terug aan Moroni, zoals deze hem had bevolen.

De gedrukte versie van het Boek van Mormon ontvouwt de volgende geschiedenis.

Er is sprake van drie opeenvolgende Joodse landverhuizingen uit het Midden- of Nabije Oosten naar het Amerikaanse vasteland.

De platen van Ether verhalen de lotgevallen van de Jaredieten. Hun fidele voorzaten werden ten tijde van de Bijbelse Toren van Babel voor spraakverwarring behoed; God koos hen uit om een 'Beloofd Land' te bevolken. Jared, zijn broers en hun respectievelijke vrouwen trotseerden in acht hermetisch gesloten sloepen de woeste stormen van de Atlantische Oceaan en spoelden aan ergens in Amerika, in het jaar 2350 v.Chr.

Hoofdmoot van het Boek van Mormon is het epos van de tweede immigratie, rond 600 v.Chr. In Jeruzalem voorspellen de profeten de verwoesting van de ontrouwe hoofdstad door de Babyloniërs (586 v.Chr.) en de hiernavolgende Joodse ballingschap. Nephi, oorspronkelijke verslaggever van deze episode, trekt met zijn rechtvaardige

ouders en broers oostwaarts naar het Arabisch schiereiland. Aan de zuidkust krijgen zij van God de opdracht een schip te bouwen en de oceaan over te steken, richting... Amerika.

Volgt een breedvoerig verslag over de nakomelingen van Nephi en die van zijn opstandige broer Laman – de bleke Nephieten en de donkere Lamanieten – die elkaar in de Nieuwe Wereld tot aan het begin van de 5de eeuw n.Chr. in bloedige veldslagen zullen bekampen. Rond 420 zal de verslagen en ontgoochelde Nephiet Moroni de platen van zijn vader Mormon begraven.

Maar er is nog sprake van een derde groep Joodse immigranten, namelijk het volk van Zarahemla, wiens stamvaders eveneens rond 600 v.Chr. op het Amerikaanse vasteland aanspoelden. Het is pas rond 150 v.Chr., dat de Nephieten en het volk van Zarahemla met elkaar in contact zullen treden. De Nephieten horen dan van het volk van Zarahemla voor het eerst van het bestaan van zekere Jaredieten, van wie zij de laatste nakomelingen ontmoet zouden hebben. Via het volk van Zarahemla komen de Nephieten in het bezit van de vierentwintig gouden platen van Ether, de oeroude kroniek van de Jaredieten.

De hoofdprotagonisten van het Boek van Mormon (Nephieten en Lamanieten) moorden elkaar vrijwel volledig uit. De afstammelingen van overlevende Lamanieten zullen allengs in dieper barbaendom vervallen en de ware afkomst van hun voorvaderen grotendeels vergeten.

De indiaanse autochtonen van het Amerikaanse continent, of volgens sommigen althans de Maya's van Meso-Amerika, zouden dus verre afstammelingen zijn van Hebreeuwse emigranten uit de Oude Wereld. Bovendien zouden de emigraties op zich een onmiddellijk gevolg zijn van de interventie van de Oudtestamentische God Jahweh (Jehova).

Het Boek van Mormon presenteert zich dus als een geschiedenis van precolumbiaanse volkeren in het Oude Amerika, die parallel loopt met (en vaak

indruist tegen) de geschiedenis van de voorouders van de Maya's, Azteken en Inca's (?), zoals academische amerikanisten en archeologen die voor ons afschilderen.

Eén van de meest onthutsende delen van het Boek van Mormon is wel het boek 3 Nephi, waarin sprake is van de neerdaling uit het Amerikaanse luchtruim van Jezus Christus, kort na zijn opstanding in het oude Jeruzalem. Een groot deel van Christus' breedvoerige betoog aan de stomverbaasde verzamelde Nephieten stemt wonderwel overeen met zijn woorden in de nieuwtestamentische evangeliën (chapeau voor Joseph Smith als hij dit allemaal uit zijn eigen jas heeft geschud).

In 3 Nephi 15 verklaart Jezus het ontbreken van enige toespeling in de latere evangeliën op zijn Amerikaanse bezoek, als een verbod van zijn Vader om hierover in Palestina te spreken. Alleen zou Hij hem geboden hebben te zeggen (en dat staat dan inderdaad te lezen in Joh. 10;16) dat hij 'nog andere schapen heeft, die niet van deze hof zijn'. Volgens de Mormonen zou dit de eerste en enige toespeling zijn op de verre, overzeese broeders.

MORMONEN VERSUS AMERIKANISTEN

De passages over de verschijning van Christus aan de Nephieten en de vaak expliciete en woordelijk overeenstemmende verwijzingen naar de Bijbel, hebben critici er van meet af aan toe doen besluiten dat het Boek van Mormon ronduit een plagiaat hiervan is (en van vroeg-19de-eeuwse publicaties over de zogeheten Verloren Tien Stammen van Israël). En inderdaad lijken de talloze voorspellingen van nieuwtestamentische gebeurtenissen, in het Boek van Mormon gemaakt lang voor de geboorte van Christus, verdacht nauwkeurig.

Toch heeft het Boek van Mormon, door de vaak ingewikkelde theologische exposés en de historische ontwikkelingen heen, een opvallende continuïteit, zonder lompe tegenstrijdigheden of al te flagrante anachronismen.

De periode van duizend jaar (het Boek van Ether dat door Moroni ingekort werd ingelast, niet meegerekend) die het Boek van Mormon beslaat, is wel sterk onevenwichtig belicht. Sommige korte perioden krijgen ruime aandacht, andere perioden van verscheidene eeuwen worden afgehandeld op een paar bladzijden. Hetzelfde zien we soms ook in de Bijbel, bijvoorbeeld voor de periode tussen de lotgevallen van Jozef en de geboorte van Mozes. Het ongelijkmatige karakter van het Boek van Mormon wordt door de mormonen zelf op rekening van de Nephietische profeet-redacteur geplaatst; ze wijzen erop dat Mormons platenboek een willekeurige verzameling is van teksten uit meer uitgebreide historische en religieuze kronieken.

In zijn geheel genomen blijft het Boek van Mormon een intrigerend, moeilijk definitief te weerleggen geschrift, ondanks zijn strikt persoonlijk en zelfs fantastisch karakter (met hoe dan ook een authentieke *sense of wonder*).

De mormonen hebben overigens hun eigen archeologen en historici, afgestudeerden aan o.a. de Brigham Young University van Salt Lake City. Hun veldwerk wordt soms geciteerd in het prestigieuze tijdschrift *Scientific American*. En hun *Foundation for Ancient Research and Mormon Studies* (FARMS) laat zich niet zomaar op haar kop zitten door de officiële amerikanisten.

Maar hoe duiden de mainstream historici en archeologen de geschiedenis van de Nieuwe Wereld dan? Voor zover deze van belang is voor het Boek van Mormon komt het in het kort hierop neer:

Zo'n dertigduizend jaar geleden staken Centraal-Aziatische nomaden voor het eerst een toen droge landtong in de Beringstraat over van Siberië naar Alaska (recent DNA-onderzoek schijnt dit te bevestigen). De daaropvolgende kolonisatie van het Amerikaanse continent verliep van noord naar zuid in de loop van enige tienduizenden jaren.

De ontdekking van prehistorische artefacten (o.a. pijlpunten) in Meso-Amerika en iets noordelijker lijkt erop te wijzen, dat dit gebied al rond 13 000 v.Chr. bewoond was.

Volgens het meest recente onderzoek waren er vanaf 2500 v.Chr. in Mexico landbouwactiviteiten. Het zouden de Olmeken geweest zijn (met hun geprononceerde jaguarcultus) die rond 1300 v.Chr. aan de Golfkust de basis legden voor al de hierop volgende indianenbeschavingen.

Photo © 2004 Jacob Rus

Rond 450 v.Chr. is er een plotse en onverklaarbare groei van de bevolking in het Mayaterritorium, met een aantoonbare abrupte overgang van dorpslandbouw naar een echte beschaving. Rond het begin van onze jaartelling kan men spreken van politieke machten bij de Maya's; onafhankelijke stadstaten komen in Mexico en Guatemala tot volle bloei, met de uiteindelijke bouw van schitterende piramiden (met tempels ter ere van een uitgebreid godenpantheon).

De val van de Mayabeschaving kondigt zich abrupt aan, zoals ook vaak bij de andere ontwikkelde indianenbeschavingen om onduidelijke redenen, rond 900 n.Chr.

In de Hooglanden van Oaxaca wijzen we nog op de Zapoteken van Monte Alban, die rond het midden van het eerste millennium v.Chr. al in staat zijn vorm te geven aan een uitgewerkte steenarchitectuur.

Ter verdediging van het mormoonse standpunt vestigt John L. Sorenson, archeoloog en professor antropologie aan de Brigham Young University, in zijn artikelenreeks *Doordringen in het Boek van Mormon*² de aandacht op de volgende punten:

- De historische evenementen in het Boek van Mormon moeten geplaatst worden in de gepaste perioden van de precolumbiaanse geschiedenis, wil men ze naar hun juiste waarde kunnen beoordelen. Door vergelijking met de archeologische vondsten bijvoorbeeld.
- Mogelijk speelt alles zich af op een beperkte oppervlakte van enige honderden vierkante kilometer. Geografische en topografische beschrijvingen in het Boek van Mormon schijnen op Meso-Amerika te wijzen (anderen

denken aan het Grote Merengebied of Zuid-Amerika). Vermoedelijk kwamen de Hebreeërs daar dan ook niet als de eerste bewoners aan.

- Historische conclusies betreffende de precolumbiaanse beschavingen zijn altijd voorlopig geweest; toekomstige opgravingen zullen de betrouwbaarheid van het Boek van Mormon aantonen. De amerikanisten zijn overigens de eersten om toe te geven dat er problemen zijn met datering en onderlinge invloeden van de verschillende indianenbeschavingen.

- Diepgaand onderzoek naar de stijl van het Boek van Mormon heeft al opmerkelijke zaken aan het licht gebracht. Zo is er bijvoorbeeld het veel voorkomend gebruik van het *chiasme* (een verbinding van woordparen in tegengestelde volgorde). Nu wordt deze stijlfiguur ook om de haverklap aangetroffen in de Bijbel en in de oude teksten uit het Midden-Oosten (maar ook bij onze klassieke auteurs).

Bovendien zouden onderzoekers opmerkelijke parallellen hebben aangetroffen tussen de wijze van uitdrukken in de hiëroglifische teksten van de Maya's (bijvoorbeeld op de codices), het heilige boek van de Quiche Maya *Popol Vuh* – een 16de-eeuwse gekerstende Maya-auteur schreef de Quiche-tekst uit het hoofd in Latijns schrift – en de Hebreeuwse geschriften. Voor de mormonen is dit van het allerhoogste belang, omdat ze aannemen dat in het Mayaschrift invloeden te merken moeten zijn van het Nephitische 'hervormd Egyptisch', naar verluidt een combinatie van Hebreeuws en Egyptisch.

In 1980 maakten de mormonen het originele Anthon Transcript publiek (waarover verder meer), een afschrift door Joseph Smith van een deel van de oorspronkelijke tekens op de platen van Mormon. Dit afschrift werd in

1828 door één van de elf getuigen van de platen voorgelegd aan de classicus Charles Anthon. Welke waarde we ook hechten aan het oordeel van professor Anthon, de mormonen zien in dit transcript tekens die terug te vinden zijn op een rolzegel uit de Olmeekse periode. Het Meso-Amerikaans glyfenschrift – ideogrammen, pictogrammen en fonetische tekens – verschijnt volgens de amerikanisten vanaf het eerste millennium v.Chr.

- Voor wat betreft het voorkomen in het Boek van Mormon van olifanten, paarden (onbekend in precolumbiaans Amerika), staal, cement, het wiel (nooit in de praktijk gebruikt; Mayakinderen hadden wel speelgoed met wieltjes!) en nog zo wat, verwijst Sorenson naar toekomstige archeologische opgravingen. Mogelijk spelen hier ook foutieve vertalingen.

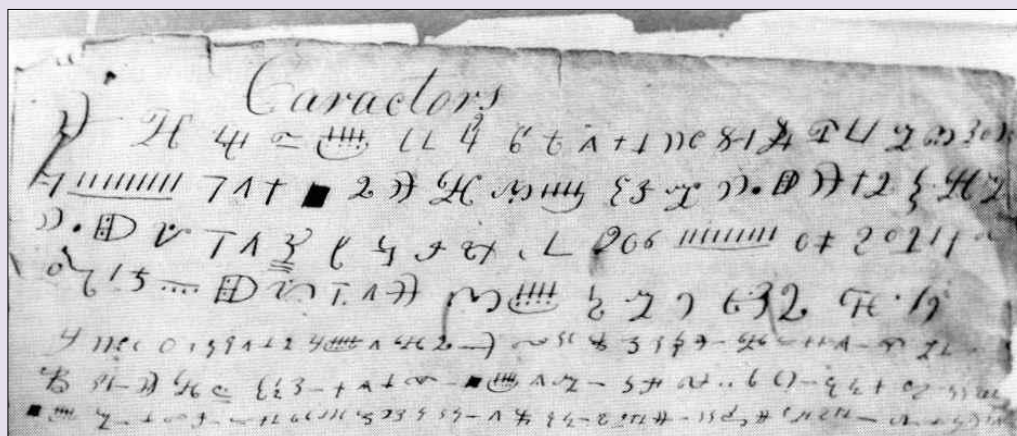
HET ANTHON TRANSCRIPT

Een buitengewoon verhaal op zich is de ontdekking van het originele Anthon Transcript door Mark Hofmann, een student aan de Utah State University. Om deze ongelooflijke vondst beter te kunnen waarderen, moeten we teruggaan tot 1828, het jaar waarin Joseph Smith begint met de vertaling van de gouden platen.

Martin Harris, een welgestelde boer, brengt in februari van dat jaar een bezoek aan Smith en zijn vrouw Emma in Harmony, Pennsylvania. De Smiths hebben er zich teruggetrokken na het verwerven van de kostbare platen. Harris krijgt van Joseph een kopie van enige tekens op de platen en trekt ermee naar New York, om ze door enkele deskundigen te laten evalueren. Professor Charles Anthon, een classicus van Columbia College die het afschrift in handen kreeg, liet ons zijn mening hierover na.

In een eerste brief (1834) aan een collega schrijft hij, dat het ging om *'al-lerhande kromme tekens opgesteld in kolommen, duidelijk gefabriceerd door iemand die vóór zich een boek had gehad waarin verscheidene soorten alfabetten stonden. Griekse en Hebreeuwse letters, kruisen en krullen, omgedraaide of ondersteboven geplaatste Romeinse letters, opgesteld in verticale kolommen: en het geheel eindigde in een cirkel, gesplitst in verscheidene delen, waarin vreemde tekens stonden die zichtbaar gekopieerd werden van de Mexicaanse Kalender, ondanks de poging om dit door het verwringen van de karakters te verheimelijken.'*³

In zijn brief van 1841 aan dominee T.W. Coit sprak Anthon zich in ongeveer dezelfde bewoordingen uit.

Tot voor kort hadden de mormoonse historici slechts drie stukken waarop tekens van de platen van Mormon staan: één handgeschreven versie en twee gedrukte. De eerste is de zogenaamde Whitmertekst; de gedrukte karakters staan respectievelijk op een aanplakbiljet en in de mormoonse krant *The Prophet*, beide van 1844. Hoewel het commentaar bij deze drie versies er de nadruk op legt, dat het om de reeks gaat die aan professor Anthon werd voorgelegd, stemt geen ervan overeen met de beschrijving van Anthon (behalve wat de vorm van de afzonderlijke tekens betreft).

Maar in maart 1980 ontdekt de mormoonse student Mark Hofmann een vierde tekst, die volledig overeenstemt met de omschrijving van de sceptische professor!

Hofmann kwam om te beginnen in het bezit van een Bijbel uit 1668, waarvan de vorige eigenaar beweerde dat hij afkomstig was van de kleindochter van Joseph Smiths zuster. Inscripties in die Bijbel toonden inderdaad aan dat het om een Smith-boek ging; bovendien bleek er zelfs een handschrift in te staan van Josephs overgrootvader, Samuel Smith.

Een maand nadat Hofmann de bewuste Bijbel in zijn bezit had gekregen, ontdekte hij pas dat er twee pagina's in de lengte van het oude boek aan- eenkleefden. Zijn vrouw vestigde er zijn aandacht op dat er tussen deze pagina's iets vastgeklemd zat. Bij nader onderzoek bleek het om een dub- belgeplooid en in het boek gekleefd papiertje te gaan, waarop vreemde te- kens stonden. De vormgeving van de zeer oude tekst correspondeerde vol- ledig met Anthon's bespreking van het afschrift van Harris; het authentieke Anthon Transcript was gevonden.

Of de tekens hierop nu inderdaad een taal weergeven ('hervormd Egyptisch' dus) is een andere zaak. Er zijn al vele pogingen tot identificatie onder- nomen, maar de resultaten zijn tot nog toe teleurstellend. Over het algemeen ziet men er, net als Anthon honderdtachtig jaar geleden, een mengelmoes in van Egyptische, Hebreeuwse, Chaldeeuwse, Assyrische, Arabische en Mayatekens. Een professor van Harvard University ontdekte er zelfs een specifieke Libische taal in.

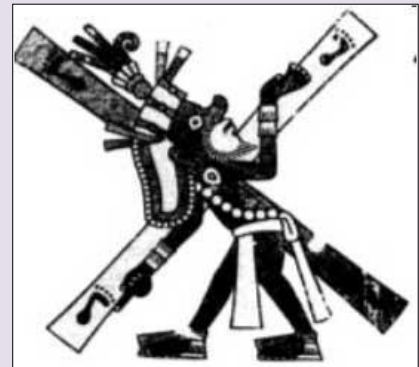
Een enkeling ziet er een geheime vrijmetselaarscode in. Joseph Smith en een aantal van zijn vroege aanhangers waren inderdaad aangesloten bij een vrijmetselaarsloge. Ook de tempels van de *Heiligen der Laatste Dagen* zijn trouwens voor niet-leden verboden terrein; naar verluidt tonen de ce- remoniën die er plaatsvinden enige gelijkenis met geheime maçonnieke ri- tuelen en gebruiken.

Hoe dan ook, voor de mormonen zelf lijkt het geen twijfel dat de excentrie- ke tekens op de Hofmann- en Whitmertext gekopieerd werden van de gouden platen die Moroni aan Joseph Smith overhandigde.

TEOQUALO

Merkwaardig – en inderdaad door veel amerikanisten met verbazing vast- gesteld – zijn wel bepaalde mythen en religieuze gebruiken bij de preco- lumbiaanse volkeren die schijnen te verwijzen naar Bijbelse (of Sumeri- sche?) overleveringen en christelijke tradities.

Zo spreken indiaanse legenden over een oertuin, een vernietigende watervloed, een spraakverwarring, enzovoort. De Azteken kenden bijvoorbeeld een soort doopsel na de geboorte en bovendien een vorm van biecht. Ook de zogeheten *teoqualo* ('de god wordt gegeten'), waarbij de geofferde plaatsvervanger van de godheid op rituele wijze wordt opgegeten, roept beslist remi- niscenties op aan het Laatste Avondmaal en de rooms-katholieke Eucharistieviering.

Een barbaarse degeneratie van een voorouderlijke spirituele traditie?

Overigens zijn er meer overeenkomsten tussen elementen in de indianen- culturen en bijvoorbeeld de Egyptische beschaving (het is wel zaak ana- chronismen te vermijden); Atlantisfanaten beroepen er zich vaak op om er hun ideeën over een oeroud verbindingscontinent tussen de Oude en de Nieuwe Wereld mee te staven.

Het Boek van Mormon blijft ondanks felle kritiek en gehoon tot op de dag van vandaag overeind staan als een religieuze inspiratiebron voor miljoen-

nen; het werd nooit afdoende als een ordinaire vervalsing ontmaskerd. Sprekend genoeg komen de hardnekkigste pogingen hiertoe van potten die de ketel verwijten dat ze zwart ziet.

Uiteraard zijn *alle* kerken en doctrines fabricaties des mensens, maar de ene start zijn religieus bedrijf zonder enige spirituele inspiratie, louter om de macht en de poen, terwijl de andere religieuze *entrepreneur*, hoewel feilbaar mens blijvende, toch wordt gedreven door een authentieke numineuze ervaring. In het gunstige geval kan dit creatief uitmonden in een religieuze vormgeving die daadwerkelijk spiritueel soelaas, betekenis en ordening kan brengen in het leven van een schare existentieel ontredderden. Me dunkt dat het over deze tweede soort is dat Wilfried Decoo het heeft in zijn boek *Het Mormonisme*.⁴ En zijn woorden klinken op het eerste zicht redelijk:

'Hoe zou iemand het Boek van Mormon als hedendaagse vervalsing geschreven kunnen hebben en tegelijkertijd zich zo volledig hebben geënga-geerd in zijn absolute waarheidsprediking? Men vergeve mij deze subjectief getinte interne historische kritiek – maar het lijkt onmogelijk, dat iemand honderden bladzijden schrijft, doortrokken van intense geestelijke kracht en dynamisch moralisme, als hij weet dat de basis één groot bedrog is.'

Maar wat dan te zeggen over de tientallen andere, elkaar vaak tegensprekende 'godelijk geïnspireerde' geschriften van een even prijzenswaardige moraliteit uit de godsdienstgeschiedenis? Ook de auteurs van die werken lijken door eerlijkheid, waarheidsliefde en godsvrees gedreven te zijn geweest.

KWANTUMGESCHIEDENIS

We blijven zitten met een curieus probleem in verband met geschriften als het Boek van Mormon, namelijk hun dubbelzinnigheid. Die is van dezelfde aard als de ambigue verschijnselen waarmee parapsychologen af te rekenen hebben: wat voor de ene persoon een aan den lijve ondervonden, onmiskenbare feitelijkheid is, geldt voor de andere als onmogelijke, ja, ondenkbare, onzin. Wie en wat moeten we geloven?

Stel dat Joseph Smith indertijd niet door meer geschoolden dan hijzelf aan de touwtjes werd gehouden, was hij dan een mythomaan of was hij geen mythomaan? Deze onbeslistheid kan, mits soepele toepassing van de regels, opgelost worden in het licht van een natuurkundige kwantumtheorie.

De kwantummechanica beschrijft onder andere met een wiskundige golf-functie de statistische waarschijnlijkheid waar en wanneer op macro-niveau een bepaald subatomair (micro)deeltje zal geregistreerd worden.

De golf-functie veronderstelt een aanvankelijk bestaan van dat deeltje 'nergens' of 'op alle plaatsen tegelijk'; wat onzichtbaar op micro-niveau concreet geschiedt, weet eigenlijk niemand. De consistente kwantummechanische wiskunde werkt in de praktijk prima, maar de feitelijke implicaties ervan tergen elke verbeelding.

De zogeheten Kopenhaagse interpretatie van de kwantummechanica laat het erbij dat de abstracte, onzekere golf-functie 'instort' tijdens de registratie/observatie. Met één statistisch mogelijke uitkomst op macro-niveau.

De Amerikaanse fysicus Hugh Everett (1930-1982) zag het met zijn Veel-Werelden vertolking van de kwantummechanica aanmerkelijk plastischer. Everett's *multiversum* – het heelal *als geheel* in een alle mogelijkheden openlatende kwantumsuperpositie – bestaat concreet uit zich eindeloos vertakkende parallelle macro-werelden. Die 'wildgroei' ontstaat door verlies van ordening in de golf functie van op elkaar inwerkende lokale micro-systemen. De golf functie (of kwantumtoestand) van een systeem representeert dan een feitelijke realiteit en is niet alleen een onzekere mathematische abstractie.

Volgens Everett verwerkelijk in elk van die vertakte werelden de ongeschonden golf functie zich deterministisch in ál haar statistische mogelijkheden. Iédere statistisch *mogelijke* staat van een kwantumtoestand in superpositie genereert dan na een onomkeerbare lokale interactie tegelijkertijd een afzonderlijke macro-wereld – met een eigen toekomst – waarin dit *feitelijk* gebeurt. In het geval van wisselwerking met een persoonlijke waarnemer zal ook deze zich splitsen, samen met de aansluitende macro-omgeving.

In theorie bestaat dus ook een onbegrensd aantal even werkelijke kopieën van ons persootje, voortkomend uit elk onbeslist moment in ons verleden! Omdat elke kloon zich in zijn eigen apart vertakte macro-wereld bevindt, weten zij niets van elkaar.

'According to many-worlds', zo verklaart de Amerikaanse natuurkundige Michael Clive Price, 'all these other possibilities are realised. Thus there are worlds in which Hitler won WW-II and other worlds in which the dinosaurs never died out. We can be as certain of this as we are that Hitler and the dinosaurs once existed in our own past.' ⁵

Gesteld dat er werkelijk zoiets bestaat of heeft bestaan als het oorspronkelijke Boek van Mormon, een authentiek archeologisch artefact, door Joseph Smith op die heuvel Cumorah daadwerkelijk opgediept en later vertaald. Is het precolumbiaanse Amerikaanse verleden dat daarin wordt beschreven dan waarachtig geschied of niet?

Ik stel mij voor dat er in het kader van een *multiversum* ook macro-aardes parallel aan de onze evolueren waarin de geschiedenis uit het Boek van Mormon effectief heeft plaatsgehad. Op die respectieve meerlingplaneten heeft die geschiedenis zich nog eens op variërende wijze verder vertakt en ontwikkeld.

In onze als hier-en-nu ervaren wereld is er slechts een feitelijk platenboek van Mormon achtergebleven, door Joseph Smith in een visioen gezien en later opgedolven.

Oordelend naar de hiermee weinig overeenstemmende lokale consensusgeschiedenis op onze eigen vertakte tijdlijn lijkt het dan of een dromer of oplichter wat uit zijn mouw heeft geschud. Maar in bepaalde alternatieve werelden kunnen wel degelijk als gevolg van kwantumsplitsingen de Joden vóór de geboorte van Christus herhaaldelijk met een schip naar Amerika zijn gevaren. Letterlijk min of meer zoals in dat fameuze, schijnbaar *out of the blue* gevallen Boek van Mormon staat beschreven...

Referenties:

- 1) *Het Boek van Mormon*: <http://scriptures.lds.org/nl/bm/contents>
- 2) John L. Sorenson, *Doordringen in het Boek van Mormon*. De Ster, febr.-april-juni 1985.
- 3) Daniel W. Bachman, *Sealed in a Book: Preliminary Observations on the Newly Found "Anthon Transcript"*. Brigham Young University Studies 20, 1980.
- 4) Wilfried Decoo, *Het Mormonisme. Boeiende realiteit achter een legende*. De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen, 1979.
- 5) *The Everett FAQ*: <http://www.hedweb.com/manworld.htm#believes>.
De Bijbeltekst in dit artikel is ontleend aan de Willibrordvertaling, © Katholieke Bijbelstichting, 's-Hertogenbosch, 1995.

□□□